

Nogle Bemærkninger om Størrelsen af Kornproduktionen.

Efter et Foredrag holdt i det Kgl. Landhuusholdnings-Selskabs Møde
den 7de Febr. 1865 af Professor L. Holst.

Det vil være overflødig for dette Tidsskrifts Læsere nærmere at udvikle, hvilken Betydning det har med nogenlunde Nøiagtighed at kjende det aarlige Udbytte af Kornavlén i et Land. Agerdyrkingen maa være en Hovednæringskilde i alle Lande, ikke blot i dem, der kunne brødføde sig selv og udføre Korn- og Kvægavlsprodukter, men ogsaa i dem, der maae indføre andesteds fra, idet i ethvert Fald Indførslen kun afgiver et Tilskud og det som oftest et forholdsviis temmelig ringe Tilskud. Da Kornet derhos til en Tid har været Landenes vigtigste Udbytte af deres Agerbrug og er det i en Mængde Stater endnu, kommer man saaledes ved at kjende Udbyttet af Kornavlén til Kundskab om en af de væsentligste Dele af Nationernes aarlige Indkomster og sættes derved bedre istand til at vurdere deres Evne til at bære de Byrder, som paahvile dem. Ved at følge Kornproduktionen og at undersøge Udbyttet til forskjellige Tider vil der endelig faaes en Maalestof for Landets Fremskridt i et af de vigtigste Forhold, forsaavidt Agerbrugssystemet ikke i Mellemtiden forandres i sine Grundtræk, saa at der indtræder et afvigende Forhold mellem Korndyrkingen og Kvægavlén, eller mellem Dyrkingen af Korn og Handelsplanter osv.

Smidlertid maa det indrømmes, at man intetsteds, ialfald maastee med en enkelt Undtagelse, har nøiagtige Oplysninger

om Størrelsen af Kornproduktionen, ligesaa lidt hos os, som andetsteds. Vil man tilveiebringe saadanne Oplysninger, synes det, at den simpleste Maade vilde være at henvende sig til hver enkelt Landmand gennem Mellemautoriteterne eller gennem Landbosforeninger og anmode dem om at opgive Udbyttet af Høsten. Men det vil falde vanskeligt for mange Landmænd at opgive dette med Nøiagtighed, om end denne Hindring nu har en langt mindre Betydning end forhen. Dog er det ikke blot Evnen, som mangler, i mange Tilfælde styrker det ogsaa paa Villien. For at en saadan Henvendelse skulde kunne give sikre Resultater, maatte der nemlig være en ganske anden Tilbøielighed tilstede til at meddele statistiske Oplysninger om Forhold, der vedrøre Indkomst og Formue, end der nu kan ventes hos den talrigste Deel af Landbefolkningen.

Vil man derfor danne sig en Forestilling om Høstens Størrelse, maa man indskrænke sig til en Kalkule, støttet til de Momenter, der kunne staffles tilstede. Denne vil altid lide af særdeles megen Usikkerhed, som navnlig vil træde frem med Hensyn til et Par af de vigtigste Momenter, man benytter, og der kan derfor kun være Tale om at opnaae et reent kalkulatorisk Resultat, et Overslag, der kan benyttes ved større Beregninger. Men er Usikkerheden allerede i og for sig stor nok med Hensyn til Høsten i vor Tid, bliver den endnu større, jo længere man gaaer tilbage; thi i tidligere Perioder savnede man aldeles flere af de Momenter til Kalkulen, af hvilke vi dog nu ere komne i Besiddelse. De enkelte statistiske Oplysninger, man overhovedet dengang havde, vare derhos langt mere vaklende eller holdtes tilbeels endog hemmelige af Regjeringen. Som Følge deraf maae de Kalkuler, der findes fra tidligere Tid, modtages med megen Forsigtighed og maae for en Deel snarere betragtes som mere eller mindre indsigtsfulde Mænds rent løse Skjøn end som Beregninger, støttede til mere eller mindre paalidelige Opgivelser.

Naar jeg i det Følgende skal forsøge at gjøre en Beregning over Kornhøsten, da skal jeg foretage den saaledes, at jeg

først søger gjennem en Opgjørelse af Udførslen, det udsaaede Kvantum Korn, Forbruget til Menneskesøde, til Kreatursøde og i Industrien at beregne, hvor stort et Kvantum der er forbrugt, og derpaa gjennem de antagne Gjennemsnitsfold af Udsæden eller af Forholdet mellem det besaaede Areal og den sandsynlige Høst heraf giver en Kalkule over Høsten og sammenstiller de to saaledes vundne Resultater. Disse Kalkuler kunne altsaa gjensidig kontrollere hinanden til en vis Grad, ihvorvel de rigtignok begge lide af Usikkerhed; dette gjælder i stærkest Grad Forbruget samt Beregningen af Foldene, i noget mindre Grad Forholdet mellem det besaaede Areal og Udbyttet heraf; men Kundskab om det Areal, der er besaaet, har man først faaet i den seneste Tid, og dette Moment kan saaledes ikke benyttes for de tidligere Kalkuler. Hele det Resultat, der her meddeles, maa altsaa nærmest betragtes som et Overslag, der fremsættes til Kritik og Diskussion af Sagkyndige. Jeg har haabet derved at tilvejebringe et Udgangspunkt for Undersøgelsen af dette vigtige Spørgsmaal, som hidtil har manglet. For at skaffe Sammenligningspunkter skal jeg derhos, forinden jeg gaaer over til at omtale Nutidens Kornproduktion, gennemgaae Kalkulerne over Udbyttet i tidligere Tid.

Den første Kalkule over Kornproduktionen findes i Entropii Philadelphii „Økonomiske Balance eller usorgribelige Overslag paa Danmarks naturlige og borgerlige Formue til at gjøre sine Indbyggere lykkelige, forsaavidt de selv ville skjønne derpaa og benytte sig deraf.“ Denne Bog udkom i 1759, og Forfatteren var den bekjendte theologiske, naturvidenskabelige og økonomiske Forfatter Erik Pontoppidan, der ved Siden af Holberg var Datidens frugtbareste Skribent, og som vistnok næst ham udøvede den største Indflydelse paa Publikum i Almindelighed. Han havde været Præst paa Als, Hofpræst, Biskop i Bergen og Profantsler ved Universitetet. Det var saaledes anseelige Embeder, han havde beklædt, og han havde derved havt rig Leilighed til at komme i Forbindelse med saadanne Mænd, der kjendte Landet, ligesom han selv havde været Jordbruger

og deeltog i Styrelsen af det anseelige Fordegods, der tilhørte Universitetet. Imidlertid havde han væsenlig opholdt sig i Landets frugtbareste Egne og kjendte nærmest de bedst dyrkede Jorder. Dette i Forening med en oftere fremtrædende Tilbøielighed til i patriotisk Iver at see Forholdene i det gunstigste Lys har vistnok bidraget Sit til, at hans Beregninger ere for høie. I sit Overslag holder Pontoppidan sig, som han siger, „til det egenlige Danmark til sine ældgamle Grændser indtil Eideren, altsaa Sønderjylland medberegnet.“

Pontoppidan havde ingen Oplysninger om Udsæd eller besaaet Land, men gif ud fra det eneste statistiske Moment, man dengang havde, Hartkornsansættelsen, som omtrent var 70 Aar gammel. Efter Samraad med de erfarneste Landmænd kom han til det Resultat, at der udsaaedes paa 1 Tde. Hartkorn: 1 Tde. Rug, 1 Tde. Byg, og 2 Tdr. Havre. Hvede, Boghvede, Ærter og Vikker reducirerede han til en af disse tre Kornsorter.

Sædelandet var ifølge Pontoppidans Angivelse efter den gamle Matrikul i 1683 ansat til 379,489 Tdr. Hartkorn*). Hertil kom Slesvig, hvis Plove Pontoppidan ansatte til Hartkorn efter Forholdet 1 Plov = 8 Tdr. Hartkorn. Sædejorden blev saaledes for Kongeriget og Slesvig 462,609 Tdr. Derhos antog han, at der i de 70 Aar, som vare forløbne siden Matrikulens Indførelse, var opdyrket saa store Strækninger, at de udgjorde en Sjettedeel af den gamle Jord eller c. 60,000 Tdr. Hartkorn, og han kom derved til det Resultat, at Sædelandet svarede til 522,609 Tdr. Hartkorn. Fra det dyrkede Land afdroges en Trediedeel, da der gaves 1 Mars

*) Denne Angivelse, der var meddeelt Pontoppidan „fra en kjær Haand“ svarer ikke til det efter Matrikulen 1688 ansatte Hartkorn. Ifølge Rothe: „Beretning om den i Aaret 1844 udførte nye Jordskylsætnings Væsen og Historie m. v.“ udgjorde Hartkornet 362,085 Tdr. 4 Skp. 1 Fl. 1 Alb., hvortil kommer det bornholmste Hartkorn fra 1664: 7,963 Tdr. 5 Skp. „ Fl. 2½ Alb.

Hvile ved 2 Mars Dyrkning, hvorefter det besaaede Land blev 348,406 Tdr. Hartkorn. Efter det tidligere angivne Forhold skulde herpaa udsaaes 1,393,624 Tdr. Udbyttet af denne Udsæd stillede sig forskjelligt paa de enkelte Klasser af Egen- domme. Pontoppidan antog, at der dengang paa almindelige Bøndergaardene, hvis Besiddere paa Grund af Hoveriet ikke kunde dyrke deres eget Land nær saa vel, som de burde, høstedes 4 Fuld eller med det næste Mars Sæd det femte Korn. Derimod var Udbyttet større paa Hovedgaardene, Præstegaardene, hos Møllerne og de jordegne Bønder, ligesom paa Rytterdistrikterne, paa Universitetets og Hospitalernes Gods, samt endelig paa Kjøbstædernes Torde og i Marsten. Disse begunstigede Dele af Landet anslog han til en Trediedeel af dette, og han meente, at man her kunde regne i Gjennem- snit paa det sjette, syvende, ja tildeels det ottende Korn eller mere, saa at Gjennemsnittet af Fuldene blev 6. Høsten vilde saaledes i Forhold til den beregnede Udsæd udgjøre 8,361,744 Tønder eller noget over $8\frac{1}{2}$ Million. Heraf skulde falde paa Rug og Hvede 2,090,436 Tdr. (25 Procent), paa Byg 2,090,436 Tdr. (25 Procent), paa Havre 3,400,872 Tdr. (40 Procent), paa Urter og Vikker 390,000 Tdr. og paa Bog- hvede 390,000 Tdr. Pontoppidan henførte nemlig en Fjerdedeel af Landet til Hvede- og Rugland, en Fjerdedeel til Bygland og Resten til Havreland, hvorpaa ogsaa dyrkedes Bølgæsæd og Boghvede, og for alt Land og Korn ansattes uden Forskjel 6 Fuld. Som det let vil kunne sees, ere derfor Angivelserne af Udbyttet trods deres tilsyneladende Nøagtighed aldeles kalku- latoriske og hvile paa meget løse Gjennemsnitstal.

Pontoppidan har ligeledes gjort en Kalkule over For- bruget og Udsørslen.

Som allerede bemærket, medgif der til Udsæden 1,393,624 Tønder. Hvad angaaer det Kvantum Korn, som Menneskene fortærede, da gif Pontoppidan ud fra, at hver Person forbrugte til Føde og til *Sl* $1\frac{1}{2}$ Tdr. Rug og Hvede, $1\frac{1}{2}$ Td. Byg og Malt, 2 Skjæpper Urter, 2 Skjæpper Boghvede og 2 Skjæpper

Havre, eller 3 Tdr. 6 Skjæpper pr. Individ. Han anslog dernæst Befolkningen til 1 Million, og fik saaledes ud som Forbrug til Mennekesføde 3,750,000 Tdr. Til Brændeviin ansatte han særskilt et Forbrug af 200,000 Tdr. og Forbruget blev altsaa i det Hele $3\frac{1}{2}$ eller c. 4 Tdr. Forbruget til Kreaturer ansatte han til c. $2\frac{1}{2}$ Mill. Tdr. Der medgif nemlig efter hans Beregning til Rytterheste og fornemme Folks Heste à 20 Tdr. pr. 30,000 Heste 600,000 Tdr. aarligt. Antallet af Bønderheste beregnes til det Dobbelte af det Hartk., som ikke hvilede, altsaa 696,812. Deraf forbrugte hver 2 Tdr. Havre i Hakkelse eller andet. Forbruget blev altsaa 1,393,624 Tdr. Til Stalbørne at opfodre, førend de uddrives, medgif 50,000 Tdr; til Svinefedning 200,000 Tdr. Havre og 30,000 Tdr. Vrter; til Fedning af Gjæs 100,000 Tdr. Havre, og endelig kalkulerede han til Høns og Vender og andet Smaat samt, hvad af Utøi fortæres og spildes, maastee 100,000 Tdr. Hvad der blev tilbage af den ovenfor angivne Høst, c. $8\frac{1}{2}$ Millioner Tdr., antog Pontoppidan blev udsørt, og han forbeholdte dette Kvantum saaledes, at han ansatte Udførslen af Rug til 122,030 Tdr. og af Hvede til 20,000 Tdr., af Byg til 142,030 Tdr., af Havre til 140,436 Tdr., af Viffer og Vrter til 45,000 Tdr. og endelig af Boghvede til 75,000 Tdr. eller ialt 544,496 Tdr. eller mellem 5 og 600,000 Tdr.

Bil man noget nøiere gennemgaae de enkelte Momenter, hvorpaa Ansættelsen hviler, da maa det bemærkes for Udsædens Vedkommende, at uden Tvivl det opdyrkede Land er angivet altfor høit, medens paa den anden Side Slesvigs kalkulerede Hartkorn er sat for lavt *). Forbruget er dernæst for Mennekes sat altfor høit, idet det i 1838 kun ansattes til $3\frac{1}{2}$ Td. pr. Individ, deri indbefattet det til Ol og Brændeviin forbrugte Kvantum samt Forbruget af Kartofler. I 1857 ansatte man Forbruget for et voxent Individ i Øerne

*) Om Forholdet mellem Plove og Tønder Hartkorn see Begtrup „Beskrivelse over Agerdyrkningsens Tilstand i Nørre Jylland“ III S. X.

til 4 Tdr. *). Ved Kalkulen over Forbruget til Hestene, vil man vel i Almindelighed gjøre Indvendinger mod det antagne Antal af Heste; men dette var dengang meget stort, og maatte være det paa Grund af Hestenes daarlige Bestaaffenhed, Redskabernes store Ufuldkommenhed og Klobsethed, hele Agerbrugets Charakter og det tunge Hovearbejde. Som Exempel paa Hestenes Ringhed kan anføres, at Middelhøiden for Bønderheste i Stevns og Faxe Herred i 1759 kun var 7 Kvarteer, medens den nu i Handelen almindelig forekommende islandse Hest er 8—8½ Kvarteer **). Antallet af Kvæg har Pontoppidan ikke opgivet, da der ikke antoges at medgaae noget som helst Korn til Tyre, Stude, Køer, Ungkvæg eller Faar, men kun et forholdsviis ikke ringe Beløb til Staldstude, om hvis Rigtighed eller Urigtighed man nu ikke let vil kunne faae nogen Mening. Med Hensyn til Beregningen over Udførslen maa endnu tilføies, at denne i Gjennemsnit var lavere, end Pontoppidan har opgivet, idet der i Slutningen af Aarhundredet ikke udførtes mere end 6—700,000 Tdr. fra hele Riget, deri indbefattet Holsteen. I Mellemtiden er Agerbruget ganske vist gaaet frem, og Exporten maa altsaa paa Pontoppidans Tid have været betydelig mindre. Det forbrugte og udførte Kvantum har selvfølgelig i det Hele været en Deel ringere end af ham angivet.

Hvad angaaer Kalkulen over Udbyttet, da kan det ikke være tvivlsomt, at Foldene ere satte altfor høit, uagtet der maa tages Hensyn til, at Slesvig, hvor Foldene i det Hele taget vare høiere end i Kongeriget, er medregnet. Paa det Bernstorffske Gods, hvor Tilstanden i det Hele rigtignok var slet før Reformen i 1767, men som dog laa nærved Kjøbenhavn, vare Foldene for Rug 2½, for Byg 4 og for Havre 2¾, idet der avledes efter en Udsæd af 289 Tdr. Rug, 378 Tdr. Byg

*) Betænkning fra den til Affattelse af nye Gagebestemmelser for Kongeriget nedsatte Kommission, Anhang S. 33. ff.

***) Brasch: „Vemmetostes Historie“ III S. 134.

og 696 Tdr. Havre henholdsvis 732 Tdr. Rug, 1540 Tdr. Byg og 1820 Tdr. Havre *). Gjennemsnitsfoldene vare altsaa 3. Selv om man nu forhøjer dem en Deel for hele Landets Bøndergods, vil man ikke kunne naae Pontoppidans Raskule. Det kan ogsaa bemærkes, at Torfel Baden i hans Skrift „Landbruget og Landvæsenet i Danmark“ 1770 i et Exempel, han giver, antager, at under et moderatere Hoveri vilde Bonden af et vist Kvantum Udsæd have et Udbytte af $3\frac{1}{2}$ Fold. Endelig anslog man et Par Menneſkealbre efter ikke Foldene høiere trods de meget store Fremſkridt, Agerbruget da havde gjort som Følge af Landboreformerne samt tildeels ogsaa paa Grund af tekniske Fremſkridt **). Man gjør derfor vistnok ogsaa et rigeligt Overſlag, naar man antager, at Udbyttet i 1760 i det Høieste har beløbet sig til henimod 7 Millioner Tdr. fra Kongeriget og Slesvig. Hvorledes dette Udbytte fordeles sig paa de enkelte Kornſorter, kan ikke opgives med Sikkerhed. Den Fordeling, Pontoppidan foretager, er altfor løs, til at der kan tillægges den nogen Betydning. Udbyttet var isvrigt neppe ſynderlig større end 40 Aar tidligere.

En af de patriotiſke Mænd, ſom i forrige Aarhundrede virkede med ſtor Iver og Kraft for Ophjælpningen af vore Næringskilder, var Kriſtian Martfelt, ſom havde en meget væſentlig eller rettere Hoveddelen i Stiftelsen af Landhuusholdningsſeſſkabet. Han ivrede navnlig stærkt imod de Indſkrænkninger, ſom dengang til Landets største Skade vare lagte paa Kornhandelen, hindrede al Sikkerhed og Plan i denne og derved indvirkede ſtadeligt paa Produktionen. I 1774 ſkrev han: „Beviis at Danmarks og Norges ſyrethve Aar gamle Kornhandelsplan, lagt ved Forordningen af 16de September 1735, ikke naaer ſin Henſigt til Tronens og Statens Bedſte

*) Bram: „Forsøg om Dragten“ S. 186 efter Hammeleſs Efterretning om Bernſtorfs Gods.

***) En endnu mere overbreven Raskule end Pontoppidans over Foldene findes i Reverdil: Lettres sur le Dannemarc, hvor det i det 29de Brev hedder Les endroits soigneusement cultivés donnent jusqu'à 10 & 12 pour un (2den Udgave 1758).

med Forslag til en ny Plan i Kornhandelen". Værket kunde imidlertid dengang ikke udkomme, men fik først Lov til at see Dagens Lys 11 Aar efter, da Kronprinds Frederik havde tiltraadt Regentstabet. I denne Afhandling har Forfatteren givet Oplysninger om, i hvilket Omfang det daværende danske Rige (det egentlige Kongerige, Slesvig, den kongelige Deel af Holsteen og Norge) kunde forsyne sig selv med Korn, samt hvorvidt Kongeriget med Slesvig og de da til Riget hørende Dele af Holsteen kunde forsyne Norge. Han kom til det Resultat, at Danmark og Norge, hvis de ophørte med al Udførsel til fremmede Steder og indskrænkede sig til at forsyne Norge alene, hvortil krævedes 540,427 Tdr. efter Gjennemsnit af 1766—68, vilde være ude af Stand hertil, thi hele Overskudet var kun 347,200 Tdr. Udførslen var vel større end det søndenjældste Norges Forbrug, naar alle Kornsorter toges under Eet, men Danmark kunde ikke levere tilstrækkelig Rug og Malt til Norge, kun for Byg og Havre havde et Overskud. Dette Resultat vidner bedst om Kornproduktionens daværende lave Standpunkt og navnlig træder dette frem ved en Sammenligning med Nutiden. Indførslen til hele Norge, hvis Befolkning nu ikke er saa lidt mere end dobbelt saa stor som dengang, udgjorde i 1863 omtrent $1\frac{3}{4}$ Million Tdr. Samtidig hermed udgjorde Udførslen fra det egentlige Kongerige alene c. $3\frac{3}{4}$ Million Tdr. eller efter Fra- drag af Udførslen c. $3\frac{1}{2}$ Million Tdr., og Kongeriget vilde saaledes have været istand til ikke alene at forsyne hele den norske Befolkning, men endda have et Overskud af $1\frac{1}{2}$ Million Tønder.

Hele Udførslen til Norge og Udlandet beløb sig dengang efter Gjennemsnit af Aarene 1763—71 til 2,900 Tdr. Hvede, 56,900 Tdr. Rug, 157,800 Tdr. Byg, 58,500 Tdr. Malt og 92,100 Tdr. Havre samt 6,000 Tdr. Grøn. I hvilket uheldigt Forhold denne Udførsel staaer til de senere Aar, er allerede udførligt udviklet af Professor Jørgensen i en Afhandling i 6te Bind af „Tidskrift for Landøkonomi“, ny Række.

I Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede ubarbejdede Niels Morville, der forestod Landmaalingen, Stats- og Landoekonomiske Beregninger over forskjellige Dele af Riget. De Tabeller, han havde udarbejdet, findes i Vegtrups „Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand“ og Forklaringerne over dem findes for Sjælland og Møen i Videnskaberne's Selskabs Skrifter, Ny Samling, 2det Bind, for Fyen og Langeland sammesteds 4de Bind og for Hjørring, Aalborg og Randers Amter i samme Selskabs Skrifter for 1806 og 1807, 5te Bind. Den førstnævnte Tabel var udarbejdet i 1783, Beregningerne over Fyen m. v. formodentlig i 1792 og 1793 og den sidstnævnte en Deel Aar senere. Morville har imidlertid indskrænket sig til at halvere Agerlandet og betragte den ene Halvdeel som besaaet med Korn, som her antages overalt i Gjennemsnit at give 5 Fold, naar næste Aars Udsæd indbefattes i Afgrøden. Udbytten vilde derefter blive for Sjælland c. 2,546,000 Tdr., for Fyen, Langeland, Volland og Falster c. 1,837,000 Tdr., for Hjørring Amt c. 713,000 Tdr., for Aalborg Amt c. 721,000 Tdr. og for Randers Amt c. 763,000 Tdr. Det er let at see, at Udbytten for de jydskke Amter er sat usforholdsmæssig stort i Sammenligning med Derne. Derhos er et Gjennemsnitsfold for hele Landet af 5 Fold altfor høit, hvilket fremgaaer af Sammenligning med senere Opgivelser for Tiden umiddelbart efter Landbo-reformen. Iøvrigt skal jeg bemærke, at Morville antager, at hvert voxent Individ paa Landet forbrugte 5 Tdr. Korn, og disse ansatte han til $\frac{3}{5}$ af Indbyggerne, medens der for den tilbageblivende Sjettedeel, Børn og gamle Folk, kun kunde regnes aarlig 2 Tdr. I Hovedstaden eller meget store Kjøbstæder ansaae han 2 Tdr. Korn for hver af Indvaanerne, unge og gamle, for fuldkommen tilstrækkelige. Disse Opgivelser kunne heller ikke staae deres Prøve.

Vegtrup har i sin „Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand“ for Fyens og Langelands Vedkommende antaget i 1806, at man vel kunde regne, at den halve Deel af

Bløielandet var besaaet, men de af Morville ansatte 5 Fald anfaae han for ringe for disse Dele af Landet. Vel kunde der ikke gjøres Regning paa mere end 6 Fald af Byg, 5 Fald af Havre og 4 Fald af Rug i Gubme, Sunds og Salling Herreder; og i de Egne, hvor Jordbunden falder mindre god, men i de bedre Kornegne fik man rigelig 1 Fald mere, og han antog derfor, at det aarlige Udbytte kunde ansættes til $5\frac{1}{2}$ Fald, hvilket vilde give for Fyen et Udbytte af 1,060,897 og for Langeland af 104,980 Tdr. For Lolland og Falster synes han at antage flere Fald, medens han gaaer ud fra, at der her anvendtes et større Areal til Korn dyrkning end det halve Bløieland, men han har ikke angivet, hvor høit han kalkulerer Udbytten. For Sjællands Vedkommende antog Begtrup i 1803, at 5 Fald i Gjennemsnit vilde være en rigtig Angivelse, og derved kom han, idet han beregnede, at det halve Bløieland besaaedes, til et Udbytte af c. $2\frac{1}{2}$ Millioner Tønder, et Resultat, som han ogsaa fik ud ved en Beregning af Tienben. Hvad Sylland angaaer, antog han i 1810, at Gjennemsnitsfaldene vare 4. Der udsaaedes paa hver Tønde Ager og Engs Hartkorn (161,750 Tdr.) 6 Tdr. Sæd og derved blev Udbyttet 3,882,000 Tdr. *). Lægges hertil godt og vel $\frac{3}{4}$ Million for Lolland, Falster og Bornholm, vil Udbyttet, naar man foretager en Beregning paa det af Begtrup givne Grundlag, blive henimod $8\frac{1}{4}$ Million Tønder, hvilken Kalkule da skulde gjælde for de første Aar i dette Aarhundrede, thi uagtet Begtrups Værk tildeels udkom lidt senere, holder han sig nærmest til disse Aar. Udbyttet vilde altsaa for Kongeriget være henimod $1\frac{1}{2}$ Million større, end det 40 Aar tidligere var for Kongeriget og Slesvig. Dette Udbytte er vistnok ret passende.

Det vil af det Foregaaende fremgaae, at de statistiske Data, som man havde at holde sig til, vare høit mangelfulde, og de vedbleve at flyde langsomt. Først efterhaanden lykkedes det at skaffe enkelte Data, paa hvilke der kunde støttes en Kalkule. Det Moment, som var lettest at tilveiebringe, Udførselens

*) Begtrup har ved en Feilregning (II S. XV) 4,002,000 Tdr.

Størrelse, fik man først sammenhængende Oplysninger om i dette Aarhundrede fra Begyndelsen af Tyverne og vi gaae nu over til denne Tid.

Den fuldstændigste senere Kalkule, der haves, er udført af den bekendte land- og statsøkonomiske Forfatter Kristian Oluffsen i hans i 1819 udfomne Værk: „Bidrag til en Oversigt af Nationalindustrien i Danmark“. Oluffsen antoges dengang at være den Mand i Landet, som kjendte det bedst, og han indtog en fremragende Plads blandt Landøkonomerne. Den Kalkule, han har gjort, lider imidlertid, saaledes som den fremtræder trykt, af en Mængde Skjødelsøsheder og Skriv- eller Trykfeil i Tallene, som mærkeligt nok ere gaaede fra hans Værk over i „Økonomiske Annaler“, hvori Kalkulen ogsaa er trykt (V, 1 S. 53 ff.). Kalkulen omfatter saavel Kongeriget som Slesvig og Holsteen.

Oluffsen har først gjort en Kalkule over Forbruget. Befolkningen ansatte han til 1,540,000 Mennesker, der hver forbrugte 3 Tdr. Korn aarlig. Efter hans Antagelse forbrugtes der desuden af Brændevin et Kvantum, som han satte lig med 250,000 Tdr. Korn samt af Al 4,133,000 Potter, der skulde udbringes af 1 Million Tdr., saa at Forbruget blev i det Hele 5,870,000 eller $3\frac{2}{3}$ Tdr. pr. Individ (hos Oluffsen staaer ved en Trykfeil eller urigtig Beregning $3\frac{1}{2}$ Tdr.)*).

Til Sædekorn opførte Oluffsen 3,544,000 Tdr. Han gif nemlig ud fra, at man kunde ansætte 1 Td. Korn i Udsæd til hver Tønde besaaet Land, og det besaaede Land anslog han til det halve Agerland. Vel erkjendte han, at i Virkeligheden var det halve Agerland ikke besaaet, men paa den anden Side udsaaede man ogsaa for en Deel mere end 1 Td. Korn paa en Tønde Land. Af Hvede udsaaedes efter Oluffsens Antagelse under daværende Forhold 1 Td. i 16,000 □ Alen, af Rug 1 Td. i 14,000 □ Alen, men af Byg 1 Td. i 9

*) Det vil saaledes sees, at Oluffsen antog, at hvert Individ drak 1 Pot Al om Dagen, medens Pontoppidan 60 Aar tidligere anslog Forbruget til det Dobbelte eller 2 Potter om Dagen.

til 11,000 □ Alen og af Havre 1 Td. i 10 til 12,000 □ Alen. Af Erter udsaaedes der 1 Td. i 18,000 □ Alen og af Boghvede 1 Td. i 42,000 □ Alen. Imidlertid indrømmede han, at Udsæden vistnok var for høit beregnet. Disse Angivelser svare ikke til Nutidens, og navnlig træder Forskjellen frem med Hensyn til Byg, hvoraf man da har udsaaet over 11 Skjepper eller henimod $1\frac{1}{2}$ Td. i en Tønde Land. Det kan her til Sammenligning anføres, at Provst Høegh i Gjentofte ifølge hans „Veivisning for en Bonde, som har faaet sine Torde udstiftede“ o. s. v. 1794 i sine Torde udsaaede 1 Td. Rug i 14,000 □ Alen, 1 Td. Hvede i 16,000 □ Alen og 1 Td. Havre i 8,000 □ Alen; Udsæden af Havre var altsaa ikke saa lidt større, nemlig $1\frac{3}{4}$ Td. pr. Td. Land. Af Byg saae Høegh, hvad Duffen sætter som Minimum, 1 Td. i 11,000 □ Alen, hvilket dog var tyndt mod almindeligt Brug. Høeghs Torde hørte til de bedste og bleve selvfølgelig dyrkede bedre end almindeligt.

Det Kvantum Korn, som dengang anvendtes til Kreaturer, ansatte Duffen i det Hele til 5,992,000 Tdr. eller c. 6 Millioner. Hvad Hestene angaaer, da anslog han deres Tal til 500,000, foruden 50,000 2 à 3aarige Føl og Plage. Af ovennævnte Antal beregnedes et aarligt Forbrug af 20 Tdr. til Rjøbenhavn, Rjøbstædernes, Herregaardenes, Præstegaardenes og Kavalleriets Heste, tilsammen 16,000, samt til de aarlig udførte Heste 12,000; for de Heste, der tilhørte Civilembeds-mænd, Kromænd, Møllere, „fortrinlige Bønder“ 22,000 Heste beregnedes 15 Tdr. og endelig for Bønderheste og Huusmandsheste (450,000 Stykker) 8 Tdr. aarlig, medens Pontoppidan som tidligere omtalt for disse kun ansatte et Forbrug af 2 Tdr. Hertil komme endelig de 2 à 3aarige Føl og Plage med et Forbrug af 10 Tdr. for hver.

Studestaldingen krævede 4 à 5 Tdr. for hver Stud eller ialt 50,000 Tdr. Antallet af de slagtede Stude, Køer o. s. v. ansatte Duffen til 100,000, men om han har ansat Kvægtallet til 1,025,000 eller 1,625,000 Stykker, kan ikke med fuldkom-

men Bestemthed sees. Han siger nemlig, at der findes det første Antal, men at $\frac{1}{6}$ af Antallet giver 100,000 Stkr. Man fristes derfor til at antage, at der staaer ved en Trykfeil 1,025,000 for 1,625,000, hvilket bestrykes ved at Hornkvæget foruden Ungkvæg ansættes til 1,205,000 Stkr. samt ved Dlussens Yttringer andetsteds *), men paa den anden Side angives der, at der findes 1 Hoved paa hver 7de Tde. Land Agerjord, hvilket vilde give c. 1 Million Stkr. Det Korn, der anvendtes til de slagtede 100,000 Stkr., anslog Dlusfen til 200,000 Tdr. For Kalve, hvoraf der efter hans Mening slagtedes 440,000 Stkr., beregnede han intet Korn. Af Faar slagtedes 290,000 Stkr. og af Lam 550,000 Stkr. Til disse medgik i Almindelighed intet Korn, dog fik nogle af de førstnævnte Faar især Veber, noget Skaftehavre, c. 15,000 Tdr. For Svinenes Vedkommende regnede han Intet til Levesvinene, men han antog, at der til de aarlig slagtede Sviin, hvilke han ansatte til mindst 250,000 Stkr., kunde regnes pr. Stk. $1\frac{1}{4}$ Tde. Vrter eller Bygkraa eller i Alt c. 312,000 Tdr.

Med Hensyn til Fjerkræet bemærker Dlusfen, at der aarlig blev slagtet 2 Millioner Gjæs, til hvilke der vilde medgaae for hver $1\frac{1}{2}$ Skjeppe Havre eller halv Havre og Byg, hvilket i Alt ville give 375,000 Tdr. Til Høns, Gænder, Ralkuner, Kyllinger, Duer, Hunde, Katte samt Stivelse ansatte han 50,000 Tdr.

Endelig staaer Udførslen tilbage. Ved Ralkulen herover hjalp Dlusfen sig med Toldlisterne for Aarene fra 1796—98, ifølge hvilke Gjennemsnitsudførslen var 577,774 Tdr. Korn. Desuden var der udført i Form af Brændeviin efter Udførselslisterne 333,400 Tdr. Han antog endvidere, at Agerbruget var gaaet saameget frem siden, at man kunde gjøre Regning paa, at Produktionen var voget med 300,000 Tdr. Ved at lægge dette Beløb til det foregaaende, vilde man da faae 1,211,000 Tdr., hvormed Ralkulen over Udbytet maatte forøges.

*) Kon. Annales IV, 2. S. 135.

Den samlede Produktion blev ifølge disse Beregninger 16,617,000 Tdr., men Sluffen ansaae den for temmelig lavt ansat, især naar Hensyn toges til, at Kartofler erstattede en Deel af det forbrugte Kvantum Korn, og han meente derfor, at Udbytten i jevnt gode Aar snarere maatte sættes til omtrent 18 Millioner Tønder. Heri havde han imidlertid ikke fradraget noget Beløb for Indførslen; denne var vel i det Hele ubetydelig, men i enkelte Aar var den dog naaet op til c. 200,000 Tdr.

Da Størrelsen af Udsæden ikke var nøiagtig bekendt, kunde man ikke foretage en Prøve paa Beregningens Rigtighed gennem en Multiplikation af Udsæden med de almindelige Fold. Dog har Sluffen angivet Foldene, men saaledes, at han sammenlignede det Kvantum Korn, som han havde kalkuleret, med det af ham kalkulerede Sædekorn. Udsæden ansatte han imidlertid for høit, og selv om man kun vil holde sig til de Angivelser, Sluffen har fremsat med Hensyn til Udsædens Forhold til Arealet, maa der foretages en Nedsættelse. Reduceres Udsæden derefter og sammenlignes den med det efter Forbruget kalkulerede Udbytte, ville Gjennemsnitsfoldene blive henimod $5\frac{1}{2}$.

Betragte vi derefter Sluffens Kalkule i sin Heelhed, da viser det sig let, at den er nøiagtigere end Pontoppidans, men den er dog temmelig løs og usikker. Der lader sig paavise flere Feil i den, men tildeels veie de rigtignok op mod hverandre, saa at det sandsynlige virkelige Udbytte kommer til omtrent at svare til det af Sluffen kalkulerede.

Hvad Menneskenes Forbrug angaaer, da blev det af Sluffen anslaaet til $3\frac{1}{2}$ Tdr. Korn for 1,540,000 Mennesker. Befolkningen var imidlertid da større og ved at benytte de senere offentliggjorte Fødsels- og Dødslistes vil man komme til det Resultat, at Befolkningen i 1819 har beløbet sig til c. 1,780,000 Mennesker, naar intet Hensyn tages til Ind- og Udvandring, som da var høist ubetydelig. Paa den anden Side har Sluffen vistnok ansat Forbruget for hvert Individ

for høit. Man anslog det med megen Sandsynlighed i 1838 til 3 Tdr. Korn, deri iberegnet $\frac{1}{2}$ Td. Kartofler, der er sat lig $\frac{1}{2}$ Td. Korn foruden $\frac{1}{2}$ Td. Korn til Ol og Brændeviin. At Forbruget skulde være aftaget i de mellemliggende 19 Aar kan naturligtviis ikke antages. I det Høieste vil saaledes Forbruget for Menneskenes Vedkommende kunne ansættes til $6\frac{1}{10}$ Million Tønder eller $\frac{1}{2}$ Million mere, end Oulsen antog.

For Udsædens Vedkommende maa bemærkes, at det besaaede Land uden al Tvivl er ansat altfor høit. Seer man nemlig hen til de senere Angivelser, da opgaves i 1838 Udsæden — rigtignok for lavt — til 1,610,488 Tdr. for Kongeriget alene; men i 1861 besaaede man i Kongeriget kun c. 1,962,000 Tdr. Land med Korn, Rodfrugter og Handelsplanter; det maa herved erindres, at det dyrkede Land i det Hele er voget meget bethdeligt ved Opdyrkning siden 1819. Som Følge heraf maa der gjøres et bethdeligt Afslag i denne Ansættelse, og selv med fornødent Hensyn til, at Udsæden i Forhold til Arealet nu er mindre end dengang, vil man dog være berettiget til at formindste Udsædens Størrelse mindst med en Sjettedeel, saa at den kun ansættes til c. 3 Millioner Tønder.

Hvad Antallet af Heste angaaer, da har det jo ganske vist været forholdsviis bethdeligere dengang, end det nu er, og om end et Antal 550,000 synes vel stort (i 1861 var Antallet kun 475,000), er det umuligt nu nøiere at konstatere, hvor stort det har været. Som et Sammenligningspunkt kan anføres, at Høegh i 1794 opstillede som Ideal for en udskiftet Bondegaard, at Hesteholdet kunde indskrænkes til 1 Hest pr. 10 Tdr. Agerland; dette vilde give mellem 4 à 500,000 Heste alene for Kongeriget. Hvor daarlige Hestene endnu længe efter vare, fremgaaer deraf, at endnu i 1815 saae man 1 Miil fra Kjøbenhavn Bloven fjørt med 6 Heste*). Dog

*) Cortsen (o: Stoud): „Tanter ved Tabet af Norge“ S. 20.

maa mulig Hesteforbruget reduceres noget. Det vil ikke være muligt at underkaste Ansættelserne for Kvæget en nøiere Kritik, da man for en stor Deel er ubekjendt med det nuværende Forbrug til Kvæget og saameget mindre kan bedømme, hvorledes det stillede sig for næsten et halvt Aarhundrede siden, og hertil kommer desuden den Omstændighed, at man ikke engang med fuld Sikkerhed veed, til hvilket Antal Sluffen anslog Kvæget. Hele Forbruget til Heste- og Kvægfoeder maa man saaledes lade staae hen, muligt maa det reduceres noget, og det Samme gjælder om det til Fjertræ m. v. ansatte Kvantum; Ansættelsen af Gjæs forekommer os høi; men Gaaseholdet var dengang rigtignok betydeligt større end nu. Dog er et samlet Forbrug af $5\frac{3}{4}$ Millioner vistsnok snarere ansat for høit end for lavt.

Det vil ved Udførslen være paafaldende, at der angives exporteret c. $\frac{1}{3}$ Millioner Tdr. Korn i Form af Brændeviin. Denne Opgivelse er naturligviis for høi, og det er derfor blevet antaget (af Etatsr. Nathanson, see „Danmarks Handel, Statshuush.“ o. s. v. II S. 265 ff.), at Sluffen skulde have tilføiet et Mul, saaledes at Udførslen af Korn i Form af Brændeviin havde udgjort 33,400 Tdr. At en saadan Skjodesløshed kunde være begaaet, er i og for sig ikke usandsynligt; thi der findes i Kalkulen, foruden den allerede nævnte vedkommende Antallet af Kvæg, flere andre. Saaledes er Udbyttet af det indenfor Landets Grændser til Brændeviin forbrugte Korn ansat til 33 Millioner Potter, S. 105, men derimod er paa den næste Side Forbruget for de 631,300 Personer, som antoges at drikke Brændeviin, ansat til $\frac{1}{2}$ Pæl daglig, hvilket kun giver et Udbytte af imellem 11 og 12 Millioner Potter, rimeligviis skal der saaledes staae 11 Millioner *). Muligt turde Forholdet være det, at Sluf-

*) Et saadant Forbrug synes meget ringe for Kongeriget og Hertugdømmene, naar det sammenlignes med det nærværende Forbrug i Kongeriget, som er over 30 Millioner Potter, og er maaskee ogsaa

fen har faaet opgivet det Kvantum Brændeviin, som er blevet udført i 1796 og 1798, hvilket ifølge Nathansons Opgivelse („Danmarks National- og Statshuusholdning“, 1836 S. 601) skal have udgjort c. 13,400 Tdr. Brændeviin, og dette Kvantum har han maaskee da skjødesløst opført som udført Korn, men ved en Feilskrift eller Feiltryk er her indkommet 33 istedetfor 1, ligesom man paa en foregaaende Side har gjort en lignende Feil og sat 33 istedetfor 11. Af dette Kvantum Brændeviin maatte da det forbrugte Korn udregnes. Naturligviis var Udbyttet da meget lavere end nu. 3 Begyndelsen af Tyverne udbragtes i det bedst drevne kjøbenhavnske Brænderi, Brøndums, der var et Mønsterbrænderi, af 1 Tde. Vhg, beregnet til 176 Pund, ikke engang 60 Potter (see Brøndum: „Underviisning i Konsten at brænde Brændeviin“), og Gjennemsnitsudbyttet var altsaa betydelig lavere. Ifølge en Angivelse i „Handelstidenden“ for 1801 har man da beregnet for de kjøbenhavnske Brænderier 50 Potter af 1 Tde. Korn, og de kjøbenhavnske Brænderier stode naturligviis over Provindsbrænderierne. Sammenligner man nu Forbruget, beregnet efter Duffens Hypothese ($\frac{1}{5}$ Pæl om Dagen for Brændeviinsdrifvende) med det af ham opgivne forbrugte Kvantum Korn, udkommer et Udbytte af 46 Potter pr. Tønde, som vel kan have været det almindelige ved Slutningen af forrige Aarhundrede. Lægger man denne Beregning til Grund, og anseer man hiin Hypothese for rigtig, vil Exporten af Brændeviin svare til c. 39,600 eller c. 40,000 Tdr., og hele Udførslen af Korn saaledes have udgjort c. 617,400 Tdr.

noget for lavt, men der blev hengang til Stabighed brugket mindre Brændeviin, om end Drukkenstab var almindeligere, ligesom der overhovedet i Hertugdømmerne drickes mindre Brændeviin. Ifølge Bogts „Udsigt over det danske Monarchies Skattevesen“ udgjorde i 1806 Afgiften af Brændeviin, foraaavidt den erlagdes efter de Kvantiteter, der brændtes: i Kjøbenhavn 86,593 Rd. og udenfor Hovedstaden 59,586 Rd., hvilket neppe vil give en større Produktion end 7 à 8 Millioner Potter, men i Slesvig var Produktionen betydelig, og herfra indførtes der til Kongeriget.

Jøvrigt har dette Punkt mindre Betydning for det Forhold, hvormed vi her bestjæftige os. Der habes nemlig Opgivelsler om Udsførslen netop fra den Tid, som kunne lægges til Grund. Ifølge Collins „For Historie og Statistik“ (I S. 330) udførtes fra Oktober 1819 til November 1820: 1,156,155 Tdr., og Exporten steg i de følgende Aar. Heri er imidlertid ikke fradraget, hvad der indførtes, ligesom der heller ikke er taget Hensyn til det Beløb, der udsnugledes; men paa den anden Side er der vistnok heller ikke medregnet, hvad der udførtes fra Ditmarsken og Distrikterne udenfor Toldgrænsen. Det vil saaledes vise sig, at Duffens Kalkule, trods sine Feil, ikke var synderlig uoverensstemmende med Virkeligheden.

Foretager man nu i Henhold til de her meddeelte Bemærkninger den fornødne Reduktion, vil det vise sig, at Udbytten kan ansættes til c. 16 Millioner Tønder eller som allerede bemærket til c. $5\frac{1}{2}$ Fold i Forhold til den kalkulerede Udsæd, medens det i 1759 for Kongerigets og Slesvigs Vedkommende antoges at udgjøre henimod c. 7 Millioner Tønder og i Begyndelsen af Aarhundredet for Kongeriget c. $8\frac{1}{2}$ Millioner Tønder. Med Bestemthed kan det nu ikke afgjøres, hvorledes det ovenfor kalkulerede Beløb burde fordeles mellem Kongeriget og Hertugdømmerne, muligt burde Udbytten dog ansættes til henved 10 Millioner i Kongeriget.

Omtrent en Snees Aar senere, i 1838, foretoges der for det egentlige Kongeriges Vedkommende en Undersøgelse af Høstens Udbytte, der var ordnet saaledes, at man begjærede Oplysning om den sædvanlige Udsæd samt tillige om, hvor mange Fold der i jævngode Aar kunde antages opnaaede, en Methode, som nødvendig blot kunde give et temmelig kalkulatorisk og ikke noget sikkert Resultat. Udsæden af Hvede, Rug, Byg, Havre, Boghvede og Erter samt anden Vælgfæd opgaves for Landet til 1,577,846 Tdr. og for Kjøbstæderne til 32,642 Tdr. eller i Alt til 1,610,488 Tdr. Efter de Fold, som da angaves, vilde Udbytten blive forholdsvis 8,239,433 Tdr. og 220,851 Tdr. eller i Alt 8,460,284 Tdr. eller give lidt over $5\frac{1}{4}$ Fold.

Ved at foretage en Prøve paa dette Resultat gjennem en Undersøgelse af Forbruget kom man til den Overbeviisning, at Udbytten var en Deel større. Aarsagen hertil ligger deri, at saavel Udsæden som Foldene ere ansatte for lavt. Deels har man frygtet for, at de opgivne Tal skulde blive benyttede ved Skatteansættelser, deels have ogsaa de særlige i 1837 tilstedeværende Forhold indvirket herpaa. Man havde nemlig i det udsendte Schema bemærket, at man vel forlangte Udsæden opgivet med det Beløb, som sædvanligt fandt Sted, og Foldene efter hvad der i jævngode Aar høstedes, men der tilføiedes tillige, at man kunde lægge Forholdene i 1837 til Grund, naar ikke usædvanlige Omstændigheder havde fremkaldt en mindre eller større Udsæd; men dette Aar, der havde været et meget daarligt Aar, kom derved til at spille en høist indgribende Rolle. Det antoges ved at hensee til Forbruget, at der idetmindste kunde gjøres Regning i et Middelaar paa en Høst, der var 600,000 Tønder større. Et Gjennemsnitsudbytte af $5\frac{1}{2}$ Fold vilde derhos endog ved den for lavt ansatte Udsæd give et Udbytte af næsten 9 Millioner Tønder. Imidlertid bør vistnok dette Udbytte forhøies ikke saa lidt. Selv om man nemlig seer hen til, at en Deel Land er opdyrket siden, vil det dog vise sig ved en Sammenligning med de nuværende Forhold, at Udsæden maa have været meget betydeligere. Vel er det besaaede Land, som nu ansættes til 1,962,000 Tdr., voget stærkt, men om man end anslaaer Tilvæksten til over 20 pCt. og fradrager c. 70,000 Tdr. Land for det i 1837 til Raatofler, Kaps m. v. anvendte Land, vil man, da Udsæden dengang var tykkere og i Gjennemsnit vistnok henved 10 Skpr. pr. Tønde, komme til en Udsæd af ikke meget under 2 Millioner Tønder. Da det nu derhos er indrømmet, at $5\frac{1}{2}$ Fold er for lavt, turde et Udbytte af henimod 11 Millioner ansees for sandsynligt for et godt Middelaar paa hiin Tid.

I Rothes Industristatistik i „Brev-, Kontoir- og Formularbog“, ligesom ogsaa i „Traps Statistisk-topographiske Beskrivelse af Danmark“ er Udbyttet af Høsten for 1847, der var et godt

Middelaar, blevet anfat til c. 19,100,000 Tdr. for Kongeriget, Slesvig, Holsteen og Lauenborg, samt til 12,120,000 Tdr. særligt for Kongeriget, og den antoges ved det Trapste Værks Udgivelse 1858 at være for hele det daværende Monarchi 24 Millioner Tdr. Nogen nærmere Begrundelse af disse Tal er ikke givet. Man ansatte Udsæden kalkulatorisk til $3\frac{1}{4}$ Million Tønder og Antallet af Fjold altsaa til c. $7\frac{1}{2}$. Af Udbytten antoges anvendt til Udsæd $3\frac{1}{4}$ Million Tdr., til Befolkningens Ernæring 9 Millioner, til Føde for Kreaturer c. 8 Millioner og til Udsørfel $3\frac{1}{2}$ Millioner.

Jeg skal derefter gaae over til Nutiden. I min Kalkule skal jeg nærmest lægge Aaret 1863 til Grund. Hvad angaaer Kalkulen over de enkelte Dele af Forbruget, da skal jeg holde mig til hiint Aars Udsørfel, og ikke — hvad der ellers kunde være rigtigt — tage et Gjennemsnit, fordi der af Generaldirektoratet for Skattevæsenet i Landhuusholdnings-selskabets Aarsberetning for 1864 er opgivet ikke blot Udsørfel til Udlandet, men ogsaa til Slesvig og Holsteen, som man tidligere manglede. For den væsentligste Deel var det Udbytten af Høsten i 1862, som udførtes i 1863. Høsten i 1862 var i og for sig ingen god Høst, men hvad Tøndetallet angik, var den ikke synderlig afvigende fra en Middelhøst; af den mindst værdifulde Kornsort, Havre, var Høsten endog særdeles rigelig, og Udsørfelen var som en Følge heraf særdeles stor, hvorfor Exporten maaskee bringes endog noget op over det Sædvanlige *). For Udsæden og Størrelsen af Kreaturholdet haves Optegnelser for 1861, der i det Hele ogsaa maae kunne gjælde for 1863, medens der for Befolkningens Forbrug kan gjøres en Kalkule over Størrelsen af den ved Hjælp af Folketællingen for 1860. Udbytten anslaaer jeg ved Hjælp af de Gjennemsnitsfjold, som i Almindelighed opgives, samt ved Hjælp af de i „Tidskrift for Landøkonomi“ opgivne Fjold for Høsten 1863. Muligt vil det derved vise sig, at Udbytten overstiger noget det

*) See „Tidskrift for Landøkonomi“, 3die Række, XI, S. 134.

Sædvanlige, idet Høsten i 1863 i det Hele var en god Middelhøst. Det vil imidlertid være klart, at naar man ad disse to Veie kommer til ikke synderligt forskellige Resultater, vil det vundne Udbytte neppe være i meget høi Grad afvigende fra det sædvanlige Udbytte af en god Middelhøst, altsaa noget over den sædvanlige Høst, med mindre hele Beregningen lider af væsentlige Grundfeil. Jeg har i Beregningen over Udførslen og Forbruget holdt mig til Kongerigets daværende Omfang; vel er dette ved Wienerfreden blevet noget forandret, men denne Forandring vil kun kunne udøve en meget ringe Indflydelse.

Kalkuleres Høsten først efter Forbruget, da bemærkes angaaende Udsæden, at den i 1861 beløb sig i Kongeriget til 2,234,850 Tdr. Hvede, Rug, Byg, Havre, Boghvede, Ærter, Biffer og Bønner samt Blandsæd, altsaa c. $2\frac{1}{4}$ Millioner. Ifølge Opgivelserne om Udførslen exporteredes der ialt til Udlandet 3,245,000 Tdr. og til Slesvig og Holsteen c. 395,000 Tdr. eller ialt 3,640,000 Tdr., altsaa c. $3\frac{3}{4}$ Millioner Tdr.

Forbruget er det vanskeligere at angive.

Benytter man, hvad Forbruget til Menneskene angaaer, Kalkulen fra 1838, der vel nogenlunde kan holde Stik, vil denne Side af Forbruget, da Befolkningen i 1863 omtrent har udgjort $1\frac{3}{4}$ Million, medtage c. $5\frac{3}{4}$ Million. Heri er indbefattet Forbruget af Kartofler, der skulde ekvivalere $\frac{1}{6}$ Tde. og altsaa egentlig ubelades her, men det maa bemærkes, at Forbruget af Brændevin og Ol — for det sidste Produkts Vedkommende navnlig i Kjøbstæderne — er steget siden 1838, om der end paa den anden Side udvindes et større Kvantum af Kornet end tidligere, ligesom den voxende Velstand har forøget Næringen saaledes, at Forbruget vistnok nu er større end da.

Langt vanskeligere er det at kalkulere Forbruget til Dyrene. Hvad Hestene angaaer, da anslog Olussen, som allerede bemærket, Forbruget for Vønderheste til 8 Tdr. Korn aarligt foruden Biffer, men satte Forbruget til Herregaards- og Kjøbstadheste m. v. indtil det dobbelte eller endog til 150

pEt. mere. Forforskjellen mellem Foderet til Herregaards- og Bønderheste er vistnok ingenlunde saa stor som da, og Bønderhestene fodres langt bedre end dengang, ligesom Hø nu bruges i langt mindre Grad til Hestefoder end i ældre Tider. Antallet af de i Kjøbstæderne holdte Heste paa over 2 Aar var i 1861: 13,480, og lægger man Forholdet mellem det Hartkorn, der hører til større Gaarde over 12 Tdr. Hartk. og til mindre Gaarde under 12 Tdr., til Grund ved en Fordeling af Hestene, vil det vise sig, at der paa disse vil falde c. 37,300 Heste. Imidlertid behøves der i Forhold til Hartkornet færre Heste paa større end paa mindre Gaarde, men paa den anden Side findes der flere Luxusheste. Det samlede Antal af Heste, som kunne antages at blive fodret i stærkere Grad med Korn, kan saaledes vel anslaaes til omtrent en Sjettedeel af samtlige Heste over 2 Aar eller c. 48000. Den stærkere Fodring, som saaledes bliver dette Kvantum Heste tildeel, maa udøve en ikke ringe Indflydelse paa Gjennemsnitsansættelsen. Jeg har antaget, at man ikke vilde afvige meget fra Gjennemsnitsforholdet ved at ansætte Gjennemsnitsforbruget pr. Hest over 2 Aar til 15 Tdr. eller c. $\frac{1}{3}$ Skp. pr. Dag, hvilket for 287,857 Heste vil give $4\frac{1}{2}$ Mill. Tdr. For Føl og Plage (36,703) under 2 Aar kan Forbruget maaskee ansættes til c. 166,000 Tdr. eller c. $\frac{1}{3}$ Mill. Forbruget for Heste vil saaledes beløbe sig til noget over $4\frac{1}{2}$ Million Tdr. *).

Endnu større Vanskeligheder end Kalkulen over Hestenes Kornforbrug frembyder en Kalkule over Kvægets Forbrug. Det er en Selvsølge, at denne varierer efter Kornets Pris, og at der ved lave Kornpriser opfodres mere Kvarne. I det

*) Ifølge Lacoppidans Agerdyrningsskole ville Heste, der bruges stadigt hele Aaret om til jævnt Træk, 9 à 10 Timer daglig, behøve foruden Hø 10 à 12 Pund Havre daglig. Dette giver, Havren ansat til 128 Pund pr. Tønde, over 31 Tønder. Til Kavallerihestene beregnes ifølge Brosch: „Hestens Avl og Pleie“ daglig foruden Hø og Halm 8 à 10 Pund Havre foruden 1 Pund i Dvelfestiden. Dette vil give c. 26 Tdr.

Hele taget er Fodring ved Kjerne jo dog i Løbet af de to sidste Aar gaaet meget fremad og er i stadig Tilvæxt. Grad Kørnes Forbrug angaaer, har man i sin Tid i „Das Productengeschäft der dänischen Monarchie,“ Kiel 1861, S. 65—66, søgt at komme til et Resultat ved at opstille et bestemt Forhold mellem Smørubhyttet og Kornforbruget. Man ansatte det aarlige Udbytte pr. Ko til 110 *N*, hvortil skulde medgaae 5—6 Tdr. Vhg eller Havre under Staldfodringstiden, som ansloges til Halvdelen af Aaret, og en lige Værdi af Græs, medens intet Hø eller Halm beregnedes. 20 *N* Smør vilde saaledes svare til et Forbrug af 1 Td. Korn. Det er vistnok tvivlsomt, om ikke denne Opgivelse er for lav, selv for Holsteen, taget under Tæt, men ialfald er den ubrugelig for Kongeriget, hvor desuden Staldfodringstiden maa sættes til mere end Halvdelen af Aaret, i Reglen vel ikke under 200 Dage, ligesom Kjerne bruges i meget forskjellig Grad. Ifølge de Meddelelser, som til forskjellige Tider ere givne i „Ugeskrift for Landmænd“ om Smørproduktionen, navnlig fra Falster, har jeg været tilbøielig til at ansætte for de større Gaarde i Gjennemsnit 1 Td. Korn for hver 30 *N* Smør og for de mindre Eendomme til det Halve. Senere skal Smørproduktionens Størrelse nærmere omtales, men jeg skal her foreløbig anslaae den til 50 Mill. *N*. Antallet af Køer over 2 Aar paa Gaarde med over 12 Tdr. Hartk. kan anslaaes til c. 100,000 og Udbyttet af Smør pr. Ko kan man vel her ansætte til 115 *N*; det samlede Udbytte vil altsaa udgjøre c. 11½ Mill. *N*, der skulde repræsentere noget over 383,000 Tdr. Korn. For de mindre Gaardes Vedkommende er Smørproduktionen ansat til 60 *N* pr. Ko, og dette vilde give et Udbytte af c. 635,000 Køer af c. 38½ Mill. *N* Smør, der skulde repræsentere c. 635,000 Tdr. Korn, saaledes at det samlede Kornforbrug til Køerne vilde blive noget over 1 Mill. Tdr. Tallet er vistnok noget lavt ansat og bør mulig forhøies noget. Man vilde nemlig herved kun komme til et Forbrug af c. 4 Tdr. Korn pr. Ko paa de større Gaarde og c. 1 Td. pr. Ko paa de mindre. Man

kan vistnok sætte den noget høiere og antage et Gjennemsnitsforbrug af 2 Tdr. pr. Ko for hele Landet, hvilket vilde give henved $1\frac{1}{2}$ Mill. Tdr. Der er her intet Hensyn taget til Kjøbstædernes og Kjøbenhavns Røer; thi der produceres lidet eller intet Smør af disse, og de ernæres væsenlig af Bærme, hvis Kornværbi er medregnet ved Menneskeforbruget.

Smørproduktionen ansattes ovenfor til c. 50 Mill. \bar{A} , og dette Tal er tilveiebragt ved en Kalkule over Forbruget. Udførslen udgjorde i 1863, i hvilket Aar der ikke var særlige Forhold tilstede, til Udlandet og til Hertugdømmerne 43,576 Tdr. eller c. $9\frac{3}{4}$ Mill. \bar{A} . Forbruget af Smør ansattes i 1850 efter en Gjennemsnitsberegning ved Hjælp af Konsumtionen af Konferentsraad David til 42 \bar{A} pr. Individ i Kjøbenhavn og til $34\frac{1}{2}$ \bar{A} i Kjøbstæderne*), medens den i 1857 nedsatte Gagekomitee har ansat Forbruget for en voksen Mand i Kjøbstæderne efter forskellige Gjennemsnitsberegninger til 56 \bar{A} . Forbruget af Smør er vel noget mindre for Fruentimmer og Børn, men Forskjellen er dog ikke saa betydelig som for Kjøb o. desl., og i Gjennemsnit kan det maaskee under de nuværende fremskredne Forhold ansættes i Kjøbstæderne til henimod 40 Pund pr. Individ eller i Alt til c. 15 Millioner Pund. Forbruget paa Landet er langt mindre, og man kan neppe ansætte det til mere end det Halve, hvilket vil give imellem $\frac{1}{3}$ og $\frac{2}{5}$ \bar{A} pr. Individ om Ugen og et Forbrug af c. 26 Millioner Pund. Et samlet Udbytte af 50—51 Millioner Pund Smør vil endelig give en gjennemsnitlig Produktion pr. Ko paa Landet af c. 69 Pund, en Ansættelse, som omtrent svarer til den sædvanlige. Til en Sammenligning med tidligere Tider kan anføres, at Begtrup i 1808 i Beskrivelsen af Syllands Agerbrug angiver Udbyttet pr. Ko i Meierierne paa Østkysten til 1 Fjerding eller 56 \bar{A} aarlig samt $\frac{1}{4}$ Sk \bar{A} Ost eller i Penge 15 Rdl. (I. S. XXXI).

Til at beregne Forbruget til Tyre (21,080 Stkr.), Stude (76,758 Stkr.) og Ungkvæget under 2 Aar (264,102

*) See Rigsdagstidende for 2den Session, Folkethinget I, S. 118.

Str.) haves ingen Holdepunkter. Hvor stort et Antal af Kreaturer der slagtes aarligt, vides ikke, ligesaa lidt som man hidtil har kjendt noagtigt Udsørslen af Kreaturer *). Med et Gjennemsnitsforbrug af 7 Tdr. for Tyre og Stude og $1\frac{1}{2}$ Tønde for Ungkvæg mellem 1 og 2 Aar vilde Forbruget udgjøre c. 900000 Tdr., men muligt er det noget mindre.

Ved de øvrige Huusdyr mangler ligeledes eller i endnu høiere Grad Holdepunkter. Til Lam (700,433) og Faar over 1 Aar (1,051,517) medgaaer forholdsvis et mindre Kvantum, medens Forbruget til Sviin er i Tilvæxt. Deres Antal udgjør 62,181 samt 238,747 Grise. Hvor stort Forbruget i Gjennemsnit er, har jeg intetsteds i vor Literatur kunnet skaffe mig Momenter til Oplysning om, idet man her nærmest har opgivet, hvorledes Fodringen burde være eller angivet dennes Beløb for Mønstergaarde. For Hjerkræets Vedkommende haves ingen Oplysninger om Antallet, men det kan i Almindelighed bemærkes, at Gaaseholdet nu er mindre end tidligere. I det Hele kan der vel til Faar, Sviin og Hjerkreaturer anslaaes 1 Million Tønder. Det samlede Forbrug til Huusdyr bliver saaledes 8 Millioner Tdr., men denne Kalkule er ganske vist bygget paa en løs Grundvold.

En Deel Korn anvendes i Industrien til Brændeviin og Öl, men Forbruget heraf er kalkuleret ved Forbruget til Mennefsføde. Her kommer altsaa kun i Betragtning hvad der udføres af disse Varer. Ifølge Listerne for 1863 har Indsørslen af Brændeviin været lidt større end Udsørslen, men paa den anden Side medgaaer der en Deel af det producerede Kvantum til teknisk Brug. Det Kvantum Korn, som bruges til Brændeviin, der ikke fortæres af Mennesker, derfra fradraget Indsørslens Overskud over Udsørslen, er saa ringe, at det ikke kan komme i nogen Betragtning. Der udsørtes i 1863 et noget større Kvantum Öl, end der indførtes, men Forstjellen er ogsaa her kun ubetydelig.

*) Ved at sammenlægge Angivelserne i Kvartalsberetningerne i „Departementstidenden“ for 1865 vil det ses, at Udsørslen har udgjort 47,015 Str., men heri er uden Tvivl for den Kjøbenhavnste Exports Vedkommende medregnet en Deel svensk Kvæg.

Efter den Kalkule, der saaledes er gjort over Forbruget, vil det beløbe sig til c. 19½ Million Tønder. Herfra maa fraregnes Indførslen, som har udgjort c. 295,000 Tønder. Det samlede Forbrug i Forening med Udførslen af Korn bliver altsaa henved 19½ Million Td.

Den anden Methode, man kunde gaae, var at sammenstille det besaaede Land med det omtrentlige Udbytte. Allerede tidligere har jeg omtalt, hvilken Fremgangsmaade jeg følger ved denne Kalkule, og jeg skal her bemærke, at jeg lægger til Grund de Angivelser med Hensyn til besaaet Areal, som findes i 3die Ræfkes 5te Bind af Statistisk Tabelværk *).

Med Hvede besaaedes i 1861 112,358 Tdr. Land. Der angives i Agerdyrkningsberetningen i „Tidskrift for Landøkonomi“ for de Amter, i hvilke det største Quantum Land er besaaet med Hvede: Maribo, Præstø, Svendborg og Odense Amter, et Udbytte af fra 8 til 12 og 14 eller endnu flere Tønder; Udbytet synes i det Hele de fleste Steder at have været over end under 10 Tønder. En Ansættelse af Udbytet til henimod 10 Tønder pr. Tønde Land kan derfor vel neppe ansees for høi for en god Middelhøst; er Udbytet end i Thyland flere Steder mindre, maa det erindres, at Hvedehøsten der forholdsviis kun har ringe Betydning. Det samlede Hvedeudbytte kan saaledes anslaaes til henimod 1½ Million Tønder.

Med Rug besaaedes 378,873 Tønder Land. Rug har paa Verne i Reglen givet en Deel over 10 Tdr. pr. Tønde Land, men i de jydske Amter, i hvilke Rugen indtager det største Areal (Viborg, Ribe, Ringkjøbing, Randers, Hjørring og Aalborg Amter) var Udbytet en Deel under, og man tør

*) Ved Udarbejdelsen af disse Bemærkninger til Foredraget i Landhusholdningssekskabet var jeg kun i Besiddelse af den foreløbige Beregning, Konferentsraad Davids havde meddeelt i Landmandsmødet i Odense, der er lidt afvigende fra den i Tabelværket, og det var derfor den, som jeg da maatte lægge til Grund.

neppe ansætte Udbytten høiere end til 9 Tønder eller c. $3\frac{1}{2}$ Million Tønder.

Med Byg besaaedes 549,743 Tønder Land. Af Byg er der de fleste Steder paa Øerne vundet mere end 11 Tønder pr. Td. Land, og Øerne have som bekjendt Overvægten ved Bygproduktionen, men i det Hele vil af Hensyn til det lavere Udbytte i Jylland Produktionen neppe kunne sættes høiere end til henimod 11 Tdr. pr. Td. Land, og Udbytten vil saaledes blive c. 6 Millioner Tønder.

Med Havre er besaaet 649,264 Tdr. Land. Udbytten har været i høi Grad forskjelligt, men kan dog maaskee ansættes i Gjennemsnit til henimod 12 Tdr. pr. Td. Land. Vel høves i Reglen et større, ja tildeels meget større Udbytte paa Øerne, men Havren dyrkes fortrinsviis i Jylland, idet lidt meer end tre Femtedele af det med denne Kornsort besaaede Land findes der; det maa dog bemærkes, at denne Kornsort dyrkes mindst i de to Hedeamter Ribe og Ringkjøbing Amter. Udbytten kan maaskee saaledes anslaaes til c. $7\frac{2}{3}$ Millioner Tønder.

Med Boghvede har været besaaet 49,145 Tdr. Land. Den mislykkedes flere Steder aldeles, hvad der i de fleste Aar vil være Tilfældet i nogle Egne, og paa andre Steder gav den 10 Tdr.; man kan vel anslaae Udbytten til c. $\frac{1}{2}$ Million Tdr. Der besaaedes med Bælgæd 75,908 Tdr. Land, som maaskee kunne anslaaes at have givet et Udbytte af c. 600,000 Tdr. eller c. 8 Tdr. pr. Td. Land. Hvad Blandfæden angaaer, da vil jo Udbytten, forsaavidt Sæden er bleven moden, stille sig meget forskjelligt efter den Blanding, som er anvendt. Maaskee kan man antage, at Halvdelen modnes og giver et Udbytte af c. 10 Tdr. pr. Td. Land; man vilde derved, da det besaaede Areal udgjør 61,087 Tdr. Land, komme til et Udbytte af c. $\frac{1}{3}$ Million Tdr. Til Oplysning om, i hvilken Grad Kornsorterne udsaaedes i de enkelte Amter, vedføies følgende Tabel.

Af det besaaede Areal, 1,962,181 Tdr. Land (Aralet ÷ de ved Wienerfreden afstaaede Dele af Ribe Amt, men uden

Tillæg af det tilkomne Land) var ifølge Statistisk Tabelværk befaaet med:

	Hvede	Rug	Bvg	Havre	Bog- hvede	Bælg- sæd	Bland- sæd
	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent
Kjøbenhavns Amt	5,15	16,10	34,61	22,54	0,26	12,52	4,59
Kreberiksborg	4,96	18,81	26,26	28,89	1,19	7,83	3,26
Holbæk	7,20	16,80	38,69	22,82	0,67	5,53	4,59
Sors	9,14	13,30	38,04	23,05	0,30	7,14	5,99
Præstø	11,66	12,48	34,53	23,07	0,21	12,53	3,25
Bornholm	13,53	16,65	19,60	33,63	0,41	7,44	0,92
Maribo	19,87	10,44	37,57	16,81	0,07	8,83	4,46
Odense	7,56	17,39	30,46	25,56	2,67	1,88	7,87
Evensborg	9,87	16,88	32,30	25,95	1,26	2,83	6,47
Øerne	9,81	15,17	33,66	23,82	0,85	7,15	5,00
Hjørring	1,35	24,23	23,12	45,39	0,09	0,46	0,99
Thisted	0,84	13,36	22,20	53,67	0,12	1,86	3,77
Nalborg	0,77	23,74	21,66	44,65	0,91	0,42	1,54
Viborg	0,62	26,73	18,40	44,92	4,92	0,82	0,77
Randers	1,68	23,12	24,70	41,26	3,34	0,97	1,86
Århus	4,46	16,55	32,45	40,98	0,50	1,24	1,74
Skanderborg	2,16	21,43	25,42	40,94	5,55	0,63	1,31
Veile	4,15	19,33	25,31	41,00	5,61	0,87	0,46
Ringstøbing	0,63	28,99	18,59	38,01	4,82	0,10	0,72
Ribe	1,57	30,96	17,00	31,39	14,68	0,29	0,38
Sjælland	1,74	23,35	22,51	42,14	4,12	0,66	1,26
Hele Landet	5,72	19,31	28,02	33,09	2,50	3,87	3,11

Resten var befaaet med Kartofler, Rødbrugter, Raps og Handelsplanter.

Det samlede Udbytte af Produktionen bliver saaledes:

for Hvede henved $1\frac{1}{10}$ Million Tønder

„ Rug — $3\frac{1}{2}$ — —

„ Bvg — 6 — —

„ Havre — $7\frac{2}{3}$ — —

„ Boghvede, Bælgæd samt Blandæd c. $1\frac{1}{2}$ eller henved $19\frac{1}{2}$ Millioner Tønder. Ud denne Vei kommer man altsaa til et lidt høiere Tal, end ved Beregningen gennem Forbruget. Man kan vel saaledes antage, da Folkene ere rigeligt ansatte hvad der især gjælder Rug, at Udbytet af en god Middelhøst hos os udgjør noget over 19 Millioner Tønder, og at en almindelig Middelhøst altsaa er lidt lavere.

I Forhold til tidligere Tid vilde der altsaa, forudsat at Kalkulerne ere nogenlunde rigtige, være en Fremgang mod Begyndelsen af Aarhundrebet af over 130 Procent, mod 1819 af c. 90 og mod 1838 af over 70 Procent. Et saadant Fremskridt kan ikke ansees for usandsynligt, og jeg skal i den Henseende erindre om, at en ældre landøkonomisk Forfatter, som havde havt Leilighed til at iagttage Fremskridtet, afstøbe Provst D. Krarup, gif en Deel videre og var af den Mening, at Danmarks Jorder nu frembringe det Dobbelte mod hvad de gave for 20—30 Aar eller endog blot for 20 Aar siden*).

At Kvaliteten af de enkelte Kornsorter har forbedret sig i en meget bethdelig Grad, er saa ofte blevet paaviist og ubvirket, at det vilde være ufornødent nærmere at omtale dette Forhold. Sigesaalet skal jeg dvæle ved en Sammenligning mellem de Fjold, der udkomme ved at udregne Forholdet mellem Udsæden og Høsten, da disse have en saa kalkulatorisk Charakter. Jeg skal kun bemærke, at der ansættes af:

	Hvede Fjold	Rug Fjold	Bjg Fjold	Havre Fjold
Sluffen henv. 6	c. 4½	over 5	4½	
Tabelværket				
1838	c. 7	c. 5¼	5¾	4¾
den foreg.				
Kalkule henv. 10	c. 9	henv. 11	henv. 8	

Herved maa imidlertid bemærkes, at Sluffen som allerebe tidligere ubvirket, havde sat Udsæden for høi, hvorved Fjoldene bleve for lave, ligesom det allerebe i 1838 af det officielle Tabelværks Forfattere erkjendtes, at de angivne Fjold vare for ringe; de ovenfor nævnte Fjold gjælde for 1838 derhos kun Landdistrikternes Jorder, medens Kjøbstædernes ansættes til henholdsvis 8¼, 7, 7¼ og 6 Fjold.

Til de forskjellige Arter af Forbrug have Forfatterne fordeelt det vundne Udbytte paa følgende Maade:

*) Bemærkninger om det danske Agerbrug S. 1 og 72.

Menneftenes Forbrug	Kreatur. Forbr.	Udsæd	Udførsel
Pontoppidan c. 47, ₂ pC.	c. 29, ₆ pC.	c. 16, ₇ pC.	c. 6, ₆ pC.

Sluffen c. 35, ₃ "	c. 36, ₁ "	c. 21, ₃ "	c. 7, ₃ "
den foreg. R. c. 29, ₄ "	c. 41, ₆ "	c. 11, ₇ "	c. 17, ₃ "

Denne Tabel kan i og for sig ikke have synderlig Værd, da, som tidligere godtgjort, den rette Fordeling er høist tvivlsom, og Pontoppidans Fordeling i væsentlige Punkter aldeles sikkert er urigtig, ligesom det Samme gjælder om end i mindre Grad for Sluffens Vedkommende; men det er dog ikke uden Interesse at see, hvorledes det til Kreaturerne's Forbrug og til Udførsel medgaaende Kvantum stadig er stegen, medens Forbruget til Mennefter og til Udsæd er gaaet forholdsvis nedad.

Hvad angaaer Fordelingen af det vundne Udbytte mellem de forskjellige Kornsorter, da kalkuleres det saaledes:

	Hvede	Rug	Byg	Havre	Voghvede	Bælgfæd.
	pC.	pC.	pC.	pC.	pC.	pC.
Pontoppidan	c. 25	c. 25, ₀	c. 40, ₆	c. 4, ₇	c. 4, ₇	
Sluffen	c. 3, ₄	c. 16	c. 23, ₅	c. 52, ₉	c. 1, ₃	c. 2, ₀
Foregaaende						
Kalkule	c. 5, ₆	c. 17, ₃	c. 30, ₆	c. 39, ₁	c. 2, ₆	c. 3, ₁

hvortil endnu kommer for Blandsædens Vedkommende ved den sidste Kalkule 1,₇ Procent. Heller ikke denne Kalkule kan afgive Resultater af nogen Paalidelighed; i ethvert Fald kan Sammenligning kun gjøres mellem Sluffens og den sidstnævnte Kalkule. Selv for disse fremtræde vel egentlig med Sikkerhed kun to Momenter, Hvedens Fremgang og Havrens Aftagen.

Til Slutning skal jeg endnu tilføje nogle Bemærkninger om Værdien af Høsten. En Kalkule over denne har betydelige Banstueligheder, da Kalkulen over Udbyttet overhovedet og over Udbyttets Fordeling til de enkelte Kornsorter er, som det fremgaaer af alle de foregaaende Bemærkninger, meget usikker, og den Grundvold, hvorpaa Beregningerne skulde hvile, altsaa vakler. Hertil kommer, at der under Bælgfæd indbefattes flere Kornsorter med forskjellig Værdi, og at det ikke vil være let at opløse denne Fællesklasse efter sine Underarter.

Imidlertid har jeg troet til de øvrige Raskuler at burde føie ogsaa et omtrentlig Overslag over Værdien. Ved Beregningen har jeg for Priserne lagt til Grund Kapitelstaxterne for Aarene 1845—64, hvorved der faaes 20 Aars Priser. Det kunde muligt være rigtigt at tage et noget længere Tidsrum og da udskytte de to høieste og de to laveste Aars Priser, men derved vilde man dog vistnok komme for langt udover det for os saa vigtige Tidspunkt, Kornlovens Ophævelse i England. Efter denne Raskule vilde Udbyttet af Kornhøsten, naar man sætter denne for en god Middelhøst kun til noget over 19 Millioner Tdr., da Foldene ere høit ansatte, blive omtrent 80 Millioner Rdl.. Dette vil give en Bruttoindtægt af Kornhøsten

pr. Tønne Hartkorn c. 212 Rdl.

pr. Tønne Land anvendt til de ovennævnte Kornsorter
c. 41 Rdl.

pr. Tønne benyttet Areal (deri indbefattet Overdrev)
c. 18 Rdl.
